

REKOMENDACIJA DĖL SVEIKATOS IR LYTIŠKUMO UGDYMO BEI RENGIMO ŠEIMAI BENDROSIOS PROGRAMOS TOBULINIMO

Visuomenės ir verslo plėtros institutas (toliau – VVPI), siekia užtikrinti gyventojų, bendruomeninių organizacijų ir smulkiųjų verslų plėtrą bei bendrųjų kompetencijų ugdymo kokybę, taip gerinant jų galimybes augti, kurti inovatyvias paslaugas ir produktus bei didinti bendruomenių socialinę integraciją, stiprinant ryšius tarp vietos gyventojų, verslo ir valdžios visoje Lietuvoje.

VVPI 2020 metais įgyvendintos socialinės iniciatyvos renginių „(Ne)idealūs pokalbiai“ metu, į kuriuos buvo įtrauktos jaunimo organizacijos ir savivaldybių jaunimo organizacijų tarybos iš visos Lietuvos, jaunimo atstovai iškelė susirūpinimą dėl sveikatos ir lytiškumo ugdymo bei rengimo šeimai bendrosios programos nuostatų įgyvendinimo stokos mokyklose. Pagal Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymą, patvirtintą 2016 m. spalio 25 d. Nr. V-941 „Dėl Sveikatos ir lytiškumo ugdymo bei rengimo šeimai bendrosios programos patvirtinimo“¹, Lietuvos pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo mokyklose turi veikti sveikatos ir lytiškumo ugdymo bei rengimo šeimai bendroji programa (toliau - Programa).

Šiuo metu galiojančios Programos paskirtis – **užtikrinti sėkmingą vaiko sveikatos ir lytiškumo ugdymą bei rengimą šeimai mokykloje**, prisidėti prie vaiko dvasinės, fizinės, psichinės, socialinės gerovės ir sėkmingo funkcionavimo darbo, tarpasmeninių santykių ir šeimos srityse. Programoje lytiškumas suprantamas kaip asmens lytinis tapatumas, atsiskleidžiantis per savęs kaip vyro ar moters, kitos lyties asmens, aplinkinio pasaulio suvokimą, jis reiškiasi biologiniais, psichikos, socialiniais kultūriniais ir dvasiniais žmogaus būties aspektais.

Socialinės iniciatyvos renginių „(Ne)idealūs pokalbiai“ metu moksleiviai, tėvai ir mokytojai pritarė, kad pagal Programą moksleiviai turėtų įgyti Programos punktuose nurodytus gebėjimus ir gebėti pritaikyti bei suvokti gautas žinias. Tuo pačiu buvo išreikšta nuomonė, kad šiuo metu Programos dalys, skirtos lytiškumo ugdymui ir rengimui šeimai, pagrindinio ir vidurinio ugdymo etapuose neužtikrina Programoje iškeltų uždavinių įgyvendinimo.

¹ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, „Dėl Sveikatos ir lytiškumo ugdymo bei rengimo šeimai bendrosios programos patvirtinimo“, 2016-10-25, Nr. V-941, <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/b10c19209a9a11e69ad4c8713b612d0f>>.

Atsižvelgdami į tai, konstatuojame esminius su Programos įgyvendinimu susijusius iššūkius, kurie sako, kad:

1. Programos nuostatų įgyvendinimas su kiekvienais metais yra vis aktualesnis, siekiant užtikrinti faktais ir žiniomis grįstos informacijos mokiniams pateikimą ir visapusiško sąmoningumo didinimą lytiškumo ugdymo ir rengimo šeimai srityse.
2. Programos įgyvendinimas stokoja konkrečių edukacinių priemonių, leidžiančių mokinius supažindinti su Programos turiniu.
3. Programa nėra išdėstoma kokybiškai, o kai kuriose mokyklose nėra dėstoma išvis nei formaliojo, nei neformaliojo švietimo ugdomųjų programų metu.
4. Šiuo metu visuomenėje yra gaji mokytojų ir tėvų stigma kalbėti lytiškumo ugdymo ir pasirengimo šeimai temomis, dėl kurios kyla mokinių tolimesnis nepasiryžimas kalbėti šia tema apskritai².
5. Mokyklose trūksta apmokytų specialistų gebančių dėstyti Programos turinį.

Be to, esame giliai sunerimę dėl Programos ir jos dalių, skirtų lytiškumo ugdymui ir rengimui šeimai, tęstinumo, kadangi šiuo metu vyksta pradinio, pagrindinio ir vidurinio bendrųjų programų ugdymo turinio atnaujinimo procesas. Lietuvos Respublikos švietimo, sporto ir mokslo ministro 2019 m. lapkričio 18 d. įsakymu Nr. V-1317 patvirtintose Bendrųjų programų atnaujinimo gairėse buvo numatyta parengti bendrą „Socialinio, emocinio, sveikatos, lytiškumo, rengimo šeimai ugdymo ir žmogaus saugos programą“³, t. y. esamą Programą perrašyti pagal gairėse įvardintas kompetencijas, sujungiant ją su žmogaus saugos programa ir papildant programą socialinio ir emocinio ugdymo dalimi.

2020 m. gruodžio 14 d. Nacionalinė švietimo agentūra prie Lietuvos Respublikos švietimo, sporto ir mokslo ministerijos paskelbė Socialinio, emocinio, sveikatos, lytiškumo, rengimo šeimai ugdymo ir žmogaus saugos programos projektą⁴, kuriame neliko lytiškumo ugdymo ir rengimo šeimai dalių. Tai iš esmės suponuoja, kad pagal naujosios programos projektą bendrojo ugdymo mokykloms nėra kuriamos gairės mokinių lytiškumo ugdymo ir rengimo šeimai pasiekimams formuoti ir juos matuoti per nuostatas, gebėjimus, žinias ir supratimą lytiškumo ugdymo ir rengimo šeimai srityse pagal atskiras amžiaus grupes.

² 15min.lt, Ema Miliūnaitė, „Lytiškumo ugdymas mokyklose: jis yra privalomas, bet mokytojams trūksta pasirengimo“, 2020-09-04, <<https://www.15min.lt/gyvenimas/naujiena/santykiai/lytiskumo-ugdymas-mokyklose-jis-yra-privalomas-bet-mokytojams-truksta-pasirengimo-1024-1371460>>.

³ Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, „Dėl Bendrųjų programų atnaujinimo gairių patvirtinimo“, 2019-11-18, Nr. V-1317, <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/e3e9269009e511ea9d279ea27696ab7b>>.

⁴ Nacionalinė švietimo agentūra, Socialinio, emocinio, sveikatos, lytiškumo, rengimo šeimai ugdymo ir žmogaus saugos programos projektas, 2020-12-04, <https://www.mokykla2030.lt/wp-content/uploads/2020/12/SEU-ir-Sveikata_BP-12-14.docx.pdf>.

Atsižvelgdami į aukščiau išvardytus argumentus rekomenduojame nenaikinti ir išlaikyti esamą Sveikatos ir lytiškumo ugdymo bei rengimo šeimai bendrąją programą, papildant ją šiomis nuostatomis:

1. Užtikrinti, kad Programos įgyvendinimas būtų privalomas visoms bendrojo ugdymo mokykloms, pradiniam ugdyme integruojant Programos nuostatas į kitų dalykų programų turinį, o pagrindiniame ir/arba viduriniame ugdyme sudarant atskirą ugdymo programą bent vienam pusmečiui. Vilkaviškio „Aušros“ gimnazijos Sveikatos ir lytiškumo ugdymo bei rengimo šeimai programos įgyvendinimui skiriama 1 pamoka per savaitę 9 klasėje antrą pusmetį yra laikoma kaip geroji praktika Programos nuostatų įgyvendinimui ir mokinių pasiekimo pagal Programą lygio užtikrinimui.
2. Užtikrinti, kad bendrojo ugdymo mokyklos teiktų psichologinę, socialinę pedagoginę pagalbą, ne tik jei mokykloje įvyksta nelaimė ar išrinka krizė. Mokyklose turėtų būti sudarytos galimybės tokią pagalbą mokiniams gauti pastoviai, kadangi Programoje įtvirtintos nuostatos skatina mokinių suvokimo ir sąmoningumo didinimą ir gebėjimą priimti teisingus sprendimus dar iki galimos nelaimės ar nutikusios krizės.

Taip pat skatiname skirti dėmesį ir užtikrinti Programą įgyvendinančių specialistų mokyklose parengimą nacionaliniu mastu. Šie asmenys turėtų gebėti ir turėti žinių bei kompetencijų įgyvendinti Programą bei organizuoti Programoje nustatytą ugdomąjį procesą moksleiviams.

Atsižvelgiant į šiame rašte išdėstytą informaciją ir vis didėjantį visuomenės poreikį bendrojo ugdymo mokyklose užtikrinti kokybišką lytiškumo ugdymą ir rengimą šeimai rekomenduojame tobulinti Sveikatos, lytiškumo ugdymo ir rengimo šeimai bendrąją programą pakeičiant esamą teisinį reguliavimą.

Direktorius

Vladas Polevičius